

NATUUR IN HET OOSTERDELGEBIED – HET VROEGE VOORJAAR VAN 2023

De astronomische lente begint op 20 of 21 maart, dat verschilt nog wel eens. De zon staat dan recht boven de evenaar. Wereldwijd is er de afspraak gemaakt dat de meteorologische lente start op 1 maart. Deze duurt precies drie maanden. Zo kan men gemakkelijker seizoenen statistisch vergelijken. Dan is er nog een derde naamgeving aan de lente en dat is de biologische lente. Deze laatste houdt zich niet aan vaste data en start wanneer de voorwaarden daarvoor gunstig zijn.

Omdat de winter van 2022-2023 zo zacht was leek het er wel op of de natuur een paar maanden te vroeg ontwaakt was uit haar winterslaap. Slechts een paar dagen lag er ijs op de sloten en daar werd dan ook druk gebruik van gemaakt door vele schaatsliefhebbers.

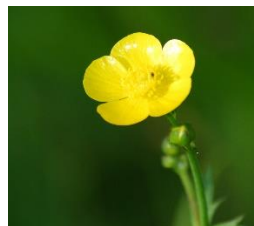
Al in januari kwamen de eerste voorjaarsplanten boven de grond en in bloei en bloeiden de hazelaars, hartbladige en zwarte elzen. Het hooikoortsseizoen begon daardoor voor sommige bewoners al vroeg in het jaar. Zelfs de Gewone es, die normaal in april bloeit bloeide nu al in februari.

Madeliefje

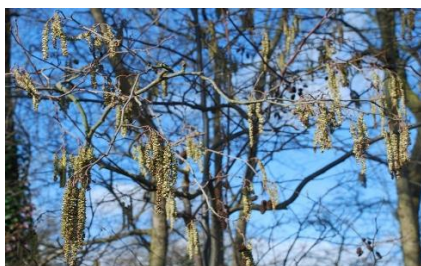
Paardenbloem

Scherpe boterbloem

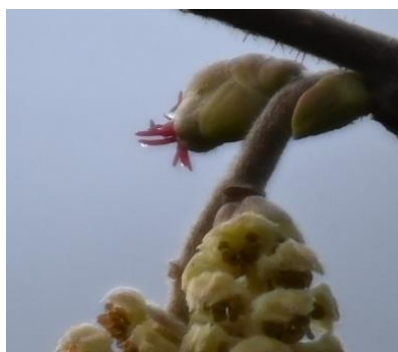
Winterakoniet

Zwarte els met vrouwelijke (kleine) en manlijke (lange) katjes

Afgevallen manlijke katjes van de hartbladige els, ook wel Italiaanse els genoemd.

Hier zie je de bloeiwijze van de hazelaar met zijn lange manlijke katjes en de korte vrouwelijke bloemen met de karmijnrode uitstekende stempels. Uit de vrouwelijke bloemen ontstaan de latere hazelnoten. Al deze bloemen en bomen bloeiden al in januari.

In de winter zijn de planten in rust, de sapstroom naar boventoe is tot stilstand gekomen. Door de hoge temperaturen kwam die sapstroom echter eerder dan normaal op gang. De natuur raakt door dit soort verschijnselen behoorlijk in de war. Allerlei planten die zich na de herfst in de grond terugtrekken komen in allerlei naar boven.

Italiaanse aronskelk en sneeuwkllokjes

Ook de reuzenberenklauw is er vroeg bij

Deze jonge egel raakte al vroeg (in februari) uit zijn winterslaap en maakte een verzwakte indruk. Tussen zijn stekels waren vrouwelijke egelteken te zien. De Dierenambulance heeft de egel opgehaald.

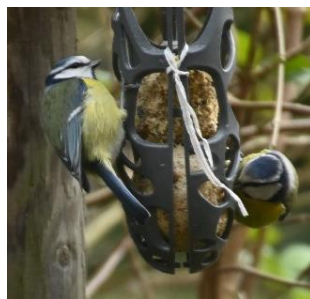
Vogels krijgen lentekriebels. Dit uit zich in territoriaal gedrag. Mannetjes zingen uit volle borst op telkens dezelfde plekken om andere soortgenoten te laten weten dat dit hún territorium is. Andere vogels met wie de vogels eerst nog vredelievend omgingen, worden nu fanatiek weggejaagd. Zelfs korfjes met vetbollen en vogelpinda's kunnen beschouwd worden als territorium en deze worden dan ook flink bevochten. Vaak is het zo dat waar twee vechten om een been, de derde ermee heen gaat. Het is mooi om dit soort gedragingen te observeren en je kunt het allemaal zo vanuit je luie stoel bekijken. De zang van de mannetjes is natuurlijk tevens bedoeld om vrouwtjes het hof te maken en dat lukt aardig. Het is officieel nog geen lente, maar de paartjes zijn al snel gevormd. De partners worden dan wél getolereerd bij het eten van een vetbol of het strooivoer op de grond. De grote bonte spechten (m/v) roffelen beide op stammen en takken van oude bomen. Spiraalsgewijs klimmen ze langs de stam van een boom omhoog of ze vliegen in een golvende vlucht achter elkaar aan ten teken dat zij samen een paartje zijn.

Fanatieke roodborst bij een vetbol, klaar om de strijd aan te gaan

Vlak ervoor nog een ruzie tussen een kauw en een Turkse tortel om het voer

Een paartje pimpelmezen verdraagt elkaar bij het eten van dezelfde vetbol

Bonte specht (v), roffelend op een stam van een boom

**1)*

Zoals ieder jaar zijn eksters en aalscholvers ook dit jaar al vroeg in de weer met het maken van een nest of het fatsoeneren van het oude.

Een veel te grote tak voor het nest van deze ekster

Een aalscholverpaar op hun nest in de kolonie bij de Roerdomp

Ook spechten hebben al een nest uitgehakt

In maart kwam de eerste sneeuw en vroor het 's nachts. Ineens stonden alle krokussen, narcissen en sneeuwkllokjes in een witte wereld.

Normaal zijn er in de eerste drie maanden van een jaar ook nog wel een paar warme dagen. 2023 liet zich wat dit betreft niet van zijn goede kant zien. Het was vaak somber en ook regenachtig weer met een paar stormen, die de nodige takken van de bomen deed waaien.

Op, qua temperatuur, aangename en zonnige dagen kun je in februari normaal al de eerste hommels en vlinders zien vliegen. Bij de hommels zijn het dan de koninginnen die uit hun ondergrondse winterverblijf op zoek gaan naar de nectar van de vroeg bloeiende planten en bomen. Zij hebben als enige overlevende van hun volk de winter daar doorgebracht en hebben nu dringend energie in de vorm van nectar en stuifmeel nodig voor het stichten van een nieuw volk. Door hun dichte beharing kunnen zij wel wat lagere temperaturen verdragen.

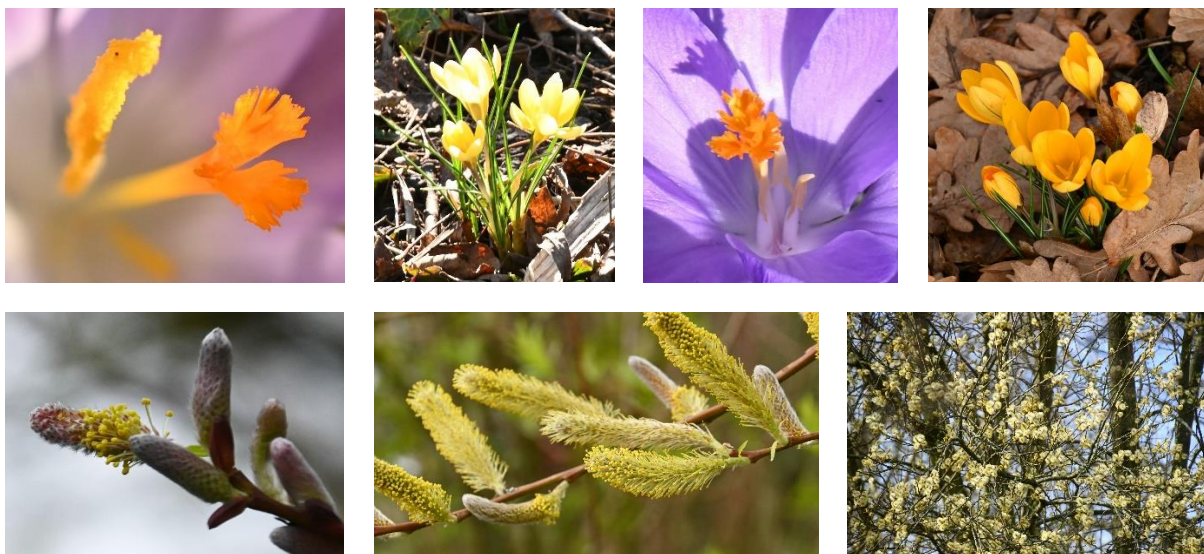
De eerste vlinders die je kunt zien, zijn de soorten die vóór de winter een koele overwinteringsplek hebben gevonden en nu ook op zoek gaan naar bloeiende planten.

Pas op 17 maart zag ik voor het eerst vlinders vliegen, een citroenvlinder en kleine vos.

Op 23 maart behaagde het een paar akkerhommelkoninginnen om ook hun winterverblijf te verlaten en op zoek te gaan naar voedsel.

Bolgewassen vormen evenals wilgenkatjes voor de vroeg vliegende hommels en bijen een belangrijke voedselbron. Omdat de hommels en andere wilde bijen pas eind maart tevoorschijn kwamen waren krokussen en een aantal wilgensoorten al geheel of bijna uitgebloeid. Zelfs op 1 januari stonden er al krokussen klaar om insectenbezoek te ontvangen.

Gelukkig bloeit de boswilg (derde foto hierboven) bij onze burens nog volop nu de eerste solitaire, wilde bijen eind maart uit hun nesten tevoorschijn komen. Sommige van deze bijen, zoals het roodbuikje (uitsluitend) en de grijze rimpelrug (voornamelijk) leven van bloeiende wilgen.

Roodbuikje

Grijze rimpelrug

Voor reigers en ijsvogels was deze winter geen straf. Het aantal dagen dat er ijs op de sloten lag was zo gering dat zij volop voedsel konden vergaren. Op sommige plekken zijn nu al meerdere ijsvogels gespot.

De blauwe reigers zien er nu op hun fraaist uit met hun lange sierveren.

IJsvoegel op de uitkijk

*2)

Reigers in hun mooiste verenkleed

*3)

Terwijl nog niet alle wintergasten onder de vogels, waaronder koperwieken, vertrokken zijn naar hun broedgebieden in het noorden van Europa, keren de trekvogels uit het zuiden alweer terug naar ons land. Vaak komen de tjiftjaffen al in februari terug uit Spanje, Portugal of Noord-Afrika, dit jaar hoorde je hun "tjiftjaf-tjiftjaf"- of "fwiet"-geluid pas in maart. Andere vogels laten zich ook flink horen. Van de haast onzichtbare heggenmus en het kleine winterkoninkje verwacht je niet dat ze zo'n luide keel kunnen opzetten. Pimpelmezen laten een hoog "belletjes"-geluid horen, koolmezen hun herhaald "ti-ti-tu" en wie kent de lieflijke zang van de merel 's morgens vroeg als het nog donker is, nu niet?

Steeds meer grauwe ganzen verblijven tegenwoordig het jaarrond in Nederland en ook in het Oosterdeltgebied. Enkele ganzen trekken in het najaar nog naar Spanje en komen dan in de lente terug naar hun broedgebieden in Nederland, andere trekken nu in deze tijd naar hun broedgebieden in Scandinavië.

Inmiddels (eind maart) zijn de eerste jonge vogels al uit het ei gekropen en zien we de trotse ouders met hun kroost rondlopen of -zwemmen. Op 14 maart zag ik de eerste nijlganzen met pullen, eind maart volgden de grauwe ganzen en op 1 april zwom er een ouderpaar futen met al uit de kluiten gewassen, om voedsel schreeuwende, jongen.

Nijlgans met 6 pullen

Grauwe gans met 6 jongen

Fut met 3 jongen (2 staan ervan op de foto)

We zien in de bermen de laatste paar jaren steeds meer sneeuwkllokjes, krokussen en narcissen. Sommige zijn bewust geplant door bewoners of door de Gemeente, maar veel van deze bolgewassen hebben zich verspreid via zaden en zijn dus verwilderde tuinplanten. Ook mieren zorgen voor vermeerdering van deze bolgewassen. Sommige zaden bevatten een oliehoudend en koolhydraatrijk aanhangsel. Mieren verslepen deze zaden naar hun nest, waar de larven eten van dit aanhangsel, het zogenaamde "mierenbroodje". De overgebleven zaden worden daarna door de mieren het nest uitgedragen, waardoor ze verspreid worden en als plant op allerlei nieuwe plekken tevoorschijn kunnen komen.

Sneeuwkllokjes langs een oever, in een bosje en in de berm

Door de Gemeente geplante bolgewassen

Verwilderde bonte krokussen

Ook steeds meer inheemse planten komen zo langzamerhand boven de grond. Opvallend dit jaar zijn de grote velden Gewoon speenkruid in de bermen en langs de oevers. De plant dankt haar naam aan de wortelknolletjes, die wel wat op speentjes lijken.

Gewoon speenkruid in de berm en langs de oever. Op de derde foto (*4) de plant met wortelknolletjes, de speentjes.

Dotterbloem

Draadereprijs

Paarse dovenetel

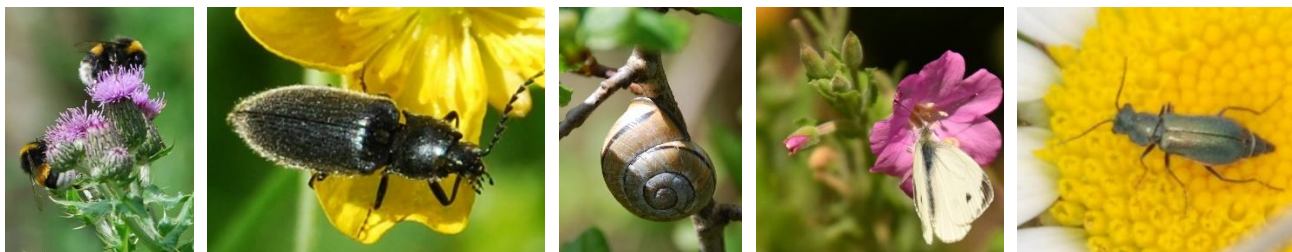
Maarts viooltje

Tijdens een wandeling in het Oosterdelgebied kun je momenteel al genieten van allerlei bloeiende planten in de bermen. Het zijn allemaal voedselbommetjes voor de vroeg vliegende insecten.

Misschien een leuke opdracht: tel eens hoeveel verschillende soorten je in bloei ziet staan. Het zal je echt verbazen hoeveel dat er zijn.

Nog even en het voorjaar barst in alle hevigheid los met bloeiende bomen en nog veel meer bloemen, ook in de bermen, op de velden en langs de oever.

Gun alle dieren, vooral de insecten, die het heel erg moeilijk hebben, een kans om voedsel te vinden, om voor nageslacht te zorgen en laat daarom de wilde planten die in de bermen groeien, staan. Dit is dringend nodig!

Op de foto's hierboven zie je aardhommels op de bloemen van een akkerdistel, een kniptor op een scherpe boterbloem, een zwartgerande huisjesslak etend van algen op een struik, een klein geaderd witje op harig wilgenroosje en een fraaie schijnbok op een madeliefje, allemaal planten die in het openbaar groen mochten blijven staan en in bloei konden komen.

Danny Disma-van Laar,

5 april 2023

Bron foto's: *1) Saxifraga-Jan Nijendijk, *2) Saxifraga-Martin Mollet, *3) Saxifraga-Piet Munsterman, *4) Saxifraga-Rutger Barendse